

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Çevre Sorunları Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi *

Esra KIZILAY, Mustafa HAMALOSMANOĞLU
Erciyes Üniversitesi

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunları hakkındaki görüşlerinin incelenmesidir. Araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunları hakkındaki görüşleri incelenerek mevcut durum ortaya çıkarıldı. İçin, çalışma nitel araştırma modellerinden araçsal durum çalışması dikkate alınarak yapılandırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Türkiye'deki bir üniversitede öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarından oluşmaktadır. Araştırmaya 127 sınıf öğretmeni adayı katılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarına yönelik görüşlerini incelemek için üç tane açık uçlu sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır. Formda; çevre sorunlarının türleri, çevre sorunlarının nedenleri ve çevre sorunlarına karşı alınabilecek önlemler çerçevesinde sorular yer almıştır. Araştırmada açık uçlu sorulara verilen yanıtlar, içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarının türlerine ilişkin görüşleri alınmıştır. Öğretmen adayları çevre sorunlarını; hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, atıklar, gürültü kirliliği, erozyon ve doğal çevrenin tahribatı başlıkları altında tanımlamışlardır. Sınıf öğretmeni adayları çevre sorunlarının; insanlarla ilgili duyuşsal ve davranışsal faktörlerden, sanayi ile ilgili faktörlerden ve kentleşme ile ilgili faktörlerden kaynaklandığını ifade etmektedirler. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu çevre sorunlarının temel nedeninin insan olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf öğretmeni adayları çevre sorunlarına karşı daha çok eğitsel önlemler alınabileceğini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Çevre eğitimi, çevre sorunları, sınıf öğretmeni adayları

Gönderim: 04.09.2020
Kabul: 14.09.2020
Yayımlanma: 24.09.2020

Sorumlu Yazar:
Esra KIZILAY
eguyen@erciyes.edu.tr

* Bu çalışma, I. Ulusal Çevrimiçi Disiplinlerarası Fen Eğitimi Öğretmenler Konferansı'nda sunulmuş ve özeti basılmıştır.

Investigation of Pre-Service Primary School Teachers' Views on Environmental Problems *

Esra KIZILAY, Mustafa HAMALOSMANOĞLU
Erciyes University

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the opinions of pre-service primary school teachers on environmental problems. Since the current situation was revealed by examining the opinions of pre-service primary school teachers on environmental problems in the study, the study was structured by taking into account the instrumental case study, one of the qualitative research models. The study group of the research consists of pre-service primary school teachers studying at a university in Turkey. 127 pre-service primary school teachers participated in the study. A questionnaire form consisting of three open-ended questions was used to examine the opinions of pre-service primary school teachers on environmental problems. The form included questions on the types of environmental problems, the causes of environmental problems and the measures to be taken against environmental problems. The answers given to open-ended questions in the study were analyzed using content analysis. In the study, the opinions of the pre-service primary school teachers on the types of environmental problems were taken. Pre-service primary school teachers defined environmental problems under the headings of air pollution, water pollution, soil pollution, waste, noise pollution, erosion and destruction of the natural environment. The pre-service primary school teachers stated that environmental problems are caused by affective and behavioral factors related to the people, factors related to industry and factors related to urbanization. Most of the pre-service primary school teachers stated that the root cause of environmental problems is human. Pre-service primary school teachers stated that more educational measures can be taken against environmental problems.

Keywords: Environmental education, environmental problems, pre-service primary school teachers

Received: 04.09.2020

Accepted: 14.09.2020

Published: 24.09.2020

Corresponding Author:

Esra KIZILAY

eguvan@erciyes.edu.tr

GİRİŞ

Çevre, canlı ve cansız bileşenlerin sürekli etkileşim içinde olduğu ortam anlamına gelmektedir (İlgar, 2018). İnsanların yeryüzüne gelmesinden itibaren asırlardır sorunsuz bir şekilde var olan doğal çevre, maalesef bu etkileşime bağlı olarak zaman içerisinde bazı sorunlarla karşılaşmıştır. Nüfus artışı, sanayileşme, doğal kaynakların bilinçsizce tüketimi çevre sorunlarına sebep olmuştur. Çevre sorunlarının artması ve zamanla kontrol edilemez hale gelmesi ve çevre sorunlarının esas sorumlusunun insan olması, çevre eğitimi kavramını ortaya çıkarmıştır (ÇOB, 2007; Çolakoğlu, 2010; Doğan, 1997; Yücel ve Morgil, 1998).

Tüm eğitim süreçlerinde olduğu gibi, çevre eğitiminde de geleceğin teminatı olan çocukların çevre ve sorunları ile ilgili eğitimleri, bu konularda farkındalık oluşturmaları önemlidir. Bu çerçevede öğretmenler, çocuklara çevre eğitimini sağlayacak, onların farkındalık oluşturmalarında yardımcı olacak, öğrendiklerini yapılandırmasında ve bunları davranışa dönüştürmesinde rehber olarak rol alacaklardır (Ada, Baysal ve Şahenk Erkan, 2017; Erentay ve Erdoğan, 2009). Bu sebeple öğretmenlerin de çevre bilincine sahip olması, çevre sorunlarının farkında olması, çevreye karşı sorumlu davranışlar sergilemesi ve öğrencilere rol model olmaları önemli olacaktır. Bu önem doğrultusunda öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri içerisinde, “Doğal çevre ile tarihsel ve kültürel mirasın korunmasına duyarlıdır.” ifadesi yer almaktadır (MEB, 2017). Bu ifade de öğretmenlerin çevreye duyarlı bireyler olması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde, öğretmen ve öğretmen adaylarının çevre eğitimi konusundaki farklı değişkenlere bağlı durumlarının ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmalara bakıldığında çevre sorunlarıyla alakalı bazı çalışmaların yer aldığı tespit edilmiştir. Aydın (2010)’un çalışmasında, coğrafya öğretmen adaylarının çevre sorunları ve çevre eğitimi hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Kayalı (2010)’nın çalışmasında, öğretmen adaylarının çevre sorunlarına karşı olumlu tutum gösterdikleri belirlenmiştir. Ayrıca çevre sorunları ile alakalı ders almanın öğretmen adaylarının çevresel tutumları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir. Kahyaoğlu ve Özgen (2012) tarafından yürütülen bir çalışmada ise, öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik çevre sorunlarına yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Benzer bir sonuç Güven (2013) tarafından yürütülen çalışmada da ortaya konmuştur. Araştırmada, fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Adejoke, Mji ve Mukhola (2014) ise öğrencilerin ve öğretmenlerin çevre kirliliğine karşı tutumlarını araştırmışlardır. Kaya (2014) bir çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin oluşturdukları metaforları analiz etmiştir. Uyanık (2016) öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin bilgi düzeyleri ve tutumlarını araştırdığı bir çalışma yürütmüştür. Arık ve Yılmaz (2017) fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutum ve çevre kirliliğine yönelik algılarını incelemişlerdir.

Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde, çevre sorunları ile ilgili öğretmen adaylarına yönelik farklı branşlarda çalışmaların olduğu, fakat sınıf öğretmeni adaylarına yönelik çok fazla çalışmanın yer almadığı görülmüştür. Bu araştırma ile sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunları hakkındaki görüşleri incelenerek, alan yazındaki eksikliği gidermeye yönelik bir adım atılmış olacaktır. Araştırmadan elde edilen veriler, öğretmen yetiştirmede çevre eğitime katkı sağlayabilecektir. Bu çerçevede araştırmanın amacı, sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunları hakkındaki görüşlerini incelemek olarak belirlenmiştir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarının türlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarına karşı alınabilecek önlemlere ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunları hakkındaki görüşleri incelenerek mevcut durum ortaya çıkarıldığı için, çalışma nitel araştırma modellerinden durum çalışması dikkate alınarak

yapılandırılmıştır. Araştırmada duruma özgü sonuçlar çıkarmaktan daha çok genel bir sonuç elde etmek amaçlandığı için, araçsal durum çalışması çerçevesinde planlama yapılmıştır (Johnson & Christensen, 2014, s. 397).

Katılımcılar

Araştırmanın çalışma grubu Türkiye’deki bir üniversitede öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarından oluşmaktadır. Araştırmaya 127 sınıf öğretmeni adayları katılmıştır. Katılımcıların bilgileri Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara ait bilgiler

		Frekans (n)	Yüzde (f)
Cinsiyet	Kadın	109	86
	Erkek	18	14
Sınıf Seviyesi	1. Sınıf	24	19
	2. Sınıf	25	20
	3. Sınıf	40	31
	4. Sınıf	38	30
Toplam		127	100

Veri Toplama Aracı

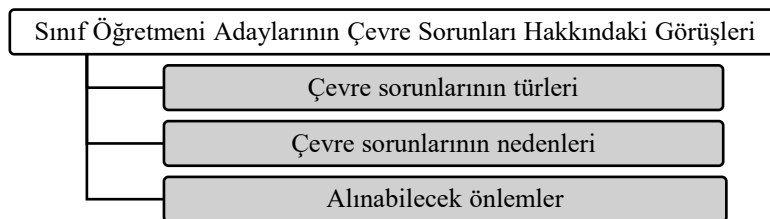
Eğitim alanındaki durum çalışmalarında genellikle katılımcı gözlem, mülakat ve açık uçlu anket gibi veri toplama araçları kullanılmaktadır (Johnson & Christensen, 2014, s. 398). Bu araştırmada da sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarına yönelik görüşlerini incelemek için üç tane açık uçlu sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır. Formda; çevre sorunlarının türleri, çevre sorunlarının nedenleri ve çevre sorunlarına karşı alınabilecek önlemler çerçevesinde sorular yer almıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada açık uçlu sorulara verilen yanıtlar, içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi, fazlaca veri içeren nitel materyal verilerinin temel tutarlılıklarını belirlemek amacıyla verileri anlamlandırma ve indirgeme çabalarını ifade etmektedir. Araştırmada içerik analizi aracılığıyla veri içerisindeki kategoriler keşfedilerek tümevarımsal bir analiz yapılmıştır (Patton, 2014, s. 453). Veriler sunulurken katılımcıların isimleri gizlenmiş, her katılımcıya öğretmen adayının ilk harfi olan “Ö” ve devamında sıra numarası yazılmıştır. Örneğin ikinci sırada verisi incelenen öğretmen adayı “Ö2” olarak isimlendirilmiştir.

BULGULAR

Araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunları hakkındaki görüşleri, her soru için ayrı ayrı belirlenen birer tema olmak üzere toplam üç tema altında analiz edilmiştir (Şekil 1). Veriler Şekil 1’de belirtilen temalar altında sunulmuştur.

Şekil 1. Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunları hakkındaki görüşlerine ait temalar

Çevre Sorunlarının Türleri Hakkındaki Görüşler

Araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarının türlerine ilişkin görüşleri alınmıştır. Elde edilen veriler kodlanmış ve kategoriler oluşturulmuştur. Çevre sorunlarının türleri ile ilgili kategori oluşturulurken, Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yayımlanan “Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu” (ÇŞB, 2019) incelenmiş ve kategoriler bu raporda yer alan çevre sorunlarından oluşturulmuştur. Öğretmen adaylarının çevre sorunlarının türlerine ilişkin görüşleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Çevre sorunlarının türleri hakkındaki görüşler

Tema	Kategoriler	Kodlar	Örnek Katılımcı Cevapları	
Çevre Sorunları	Hava Kirliliği	Hava kirliliği	Ö13: “...hava kirlenmesi”	
		Zararlı gazlar	Ö19: “...Doğayı kirli gazlarla kirletmek...”	
		Egzoz	Ö99: “...arabaların CO ₂ salmasıyla oluşan hava kirliliği...”	
		Fabrikalar	Ö112: “...Fabrikalardan çıkan zararlı dumanlar.”	
	Su Kirliliği	Su kirliliği	Ö37: “...su kirliliği...”	
		Akarsu kirliliği	Ö87: “Nehirlerin ve göllerin atıklarla kirlenmesi.”	
		Deniz kirliliği	Ö68: “Denizlerin kirlenmesi...”	
	Toprak kirliliği	Çevre kirliliği	Ö19: “Çevreyi kirletmek...”	
		Toprak kirliliği	Ö13: “...toprak kirlenmesi...”	
		Doğa kirliliği	Ö107: “...doğadaki kirlilik...”	
	Atıklar	Çöp	Ö55: “Her yerin çöp içinde olması...”	
		Kimyasal ve nükleer atıkları	Ö126: “...nükleer atıklar...”	
		Atıklar	Ö63: “...çevresel ve yok olmayan atıklar...”	
	Gürültü Kirliliği	Gürültü kirliliği	Ö70: “...Gürültü kirliliği (Trafik).”	
		Ses kirliliği	Ö74: “Yüksek ses ile konuşmak...”	
	Erozyon	Erozyon ve heyelan	Erozyon	Ö99: “...erozyon, heyelan, ...”
			Doğal afetler	Ö122: “Doğal afetler...”
		Küresel ısınma	Ö117: “...küresel ısınma...”	
		Buzulların erimesi	Ö3: “...buzulların erimesi”	
		Kuraklık	Ö20: “Kuraklık...”	
Çarpık kentleşme		Ö124: “...Plansız yerleşme, sağlıksız kentleşme.”		
Doğal yapının bozulması		Ö17: “Doğal yapının bozulması...”		
Doğal çevrenin tahribatı		Ozon tabakasının delinmesi	Ö50: “...Sera gazından ozon tabakasının delinmesi.”	
		Hayvanlara zarar verilmesi	Ö50: “...Hayvanların telef olması...”	
		Bitkilere zarar verilmesi	Ö80: “Öncelikle ağaç kesiminin fazlalığıdır...”	
	Ekolojik dengenin bozulması	Ö26: “Ekolojik dengelerin bozulması...”		
Doğal kaynakların israf edilmesi	Ö106: “...suların gereksiz kullanılması...”			

Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarının neler olduğuna dair soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde, çevre sorunlarının yedi kategori altında toplandıkları görülmektedir. Öğretmen adayları çevre sorunlarını; hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, atıklar, gürültü kirliliği, erozyon ve doğal çevrenin tahribatı başlıkları altında tanımlamışlardır.

Çevre Sorunlarının Nedenleri Hakkındaki Görüşler

Araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşleri alınmıştır. Elde edilen veriler kodlanmış ve kategoriler oluşturulmuştur. Öğretmen adaylarının çevre sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşleri Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Çevre sorunlarının nedenleri hakkındaki görüşler

Tema	Kategoriler	Kodlar	Örnek Katılımcı Cevapları
Çevre Sorunlarının Nedenleri	Duyuşsal faktörler	Sorumsuzluk	Ö11: “İnsanların ... sorumsuz olmaları”
		Duyarsızlık	Ö35: “İnsanların çevreye karşı duyarsızlıklarıdır.”
		Bilinçsizlik	Ö27: “İnsanların bilinçsizliği...”
		Bencilik	Ö60: “İnsanların ... diğer varlıkları düşünmeden, kendi çıkarları doğrultusunda bencilce hareket etmeleridir.”
		Bilgisizlik	Ö51: “... bilgisizlik ...”
		Önem vermemek	Ö66: “... insanların doğaya gereken önemi vermemesi...”
		Saygısızlık	Ö100: “... bazı insanların saygısızlığı ...”
		Düşüncesizlik	Ö108: “Düşüncesiz insanlar.”
		Dikkatsizlik	Ö117: “...dikkatsizlik.”
		İsraf etmek	Ö91: “... su israfı gibi israflar.”
	Davranışsal faktörler	Doğaya zarar vermek	Ö3: “İnsanların kontrolsüz şekilde doğayı yıpratması.”
		Deodorant kullanımı	Ö50: “... Deodorantlar.”
		Araç kullanımı	Ö66: “... Araçların egzoz dumanları.”
		Çöp ve atıklar	Ö33: “... Çöp atıkları.”
		Bilinçsiz tüketim	Ö124: “İnsanların daha bilinçsizce tüketmesi...”
	Sanayi ile ilgili faktörler	Önlem almamak	Ö92: “Önlem almama, ileriye düşünmeme...”
		Fabrikalar	Ö66: “... Sanayileşme (Fabrikaların atıklarını çevreye bırakması, bacaların filtre takmamaları)...”
		Kimyasal atıklar	Ö33: “Kimyasal atıklar...”
		Endüstrileşme	Ö93: “Teknolojinin gelişmesi, endüstrileşme...”
		Teknolojik gelişmeler	Ö93: “Teknolojinin gelişmesi, endüstrileşme...”
	Kentleşme ile ilgili faktörler	Termik santraller	Ö114: “...Termik santraller.”
Nüfus			
Çarpık kentleşme		Ö62: “Artan göç ve nüfusa bağlı olarak çoğalan dağınık kentleşme...”	
		Göç	

Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarının nedenlerine dair soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde, çevre sorunlarının nedenlerinin dört kategori altında toplandığı görülmektedir. Sınıf öğretmeni adayları çevre sorunlarının; insanlarla ilgili duyuşsal ve davranışsal faktörlerden, sanayi ile ilgili faktörlerden ve kentleşme ile ilgili faktörlerden kaynaklandığını ifade etmektedirler. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu çevre sorunlarının temel nedeninin insan olduğunu belirtmişlerdir.

Çevre Sorunlarına Karşı Alınabilecek Önlemler Hakkındaki Görüşler

Araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarına karşı alınabilecek önlemlere ilişkin görüşleri alınmıştır. Elde edilen veriler kodlanmış ve kategoriler oluşturulmuştur. Öğretmen adaylarının görüşleri Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Çevre sorunlarına karşı alınabilecek önlemler hakkındaki görüşler

Tema	Kategoriler	Kodlar	Örnek Katılımcı Cevapları
Çevre Sorunlarına Karşı Alınabilecek Önlemler	Taşımacılık önlemleri	Elektrikli araç	Ö50: “Elektrikli araç kullanılması ...”
		Toplu taşıma	Ö95: “... toplu taşımalar tercih edilmeli ...”
	Caydırıcı önlemler	Ceza	Ö124: “... sorunlara yol açanlara büyük bir ceza verilmeli ...”
		Yasak	Ö30: “... Av yasağı.”
		Yaptırım	Ö66: “... uygulanacak yaptırımlar konusunda daha ciddi olunabilir.”
		Uyarı	Ö112: “İnsanlar daha çok uyarılmalı ...”
		Denetim	Ö114: “... Daha fazla denetim yapılabilir ...”
	Medya aracılığıyla	Yasalar	Ö56: “... Çevre yasaları genişletilmeli.”
		Televizyon	Ö9: “TV ve radyo programları yapılabilir.”
		Radyo	
		Kamu spotu	Ö23: “... Kamu spotu yayınlar yapılmalı ...”
		Reklam	Ö73: “... reklamlar ile insanlar bilinçlendirilmeye çalışılabilir.”
		Etkinlikler	Ö52: “...Etkinlik düzenlenebilir.”
		Eğitim	Ö110: “İnsanlar eğitilmelidir...”
	Eğitsel önlemler	Seminer	Ö84: “Çevre ile ilgili seminerler, konferanslar yapılabilir.”
		Konferans	
		Sempozyum	Ö65: “Sempozyumlar, ... önlemlerden olabilir.”
		Bilinçlendirme	Ö40: “Bireyler daha doğru ve iyi şekilde bilinçlendirilmeli...”
		Bilgilendirme	Ö69: “İnsanları bilgilendirmek gerekir.”
	Atık kontrolü	Sorumluluk alma	Ö22: “... Herkes üzerine düşen görevi yerine getirmeli. Sorumluluklar bilinmeli.”
		Geri dönüşüm	Ö37: “... geri dönüşüm yaygınlaştırılmalı ...”
		Çöp kutusu	Ö16: “... Çöpler mümkün olduğunca çöp kutusuna atılmalıdır.”
		Ağaçlandırma	Ö93: “... Ağaçlandırma yapılmalıdır.”
	Çevresel önlemler	Canlıları koruma	Ö26: “... Hayvanlar ve bitkiler koruma altına alınmalıdır ...”
Kaynakların doğru kullanımı		Ö98: “... Kaynaklarımız doğru kullanılmalıdır.”	
Yenilenebilir enerji kaynakları		Ö19: “Yenilenebilir enerji kaynakları kullanılabilir.”	
Çevreyi temizleme		Ö53: “Çevre için daha fazla temizlik çalışmaları yapılabilir ...”	
Sanayi önlemleri		Fabrika bacalarına filtre	Ö77: “Fabrikaların bacalarına filtre takılabilir ...”
	Fabrika atık imhası	Ö26: “Fabrikaların yoğun atıkları uygun yöntemlerle imha edilmelidir ...”	
	Kimyasal madde azaltmak	Ö26: “... Kimyasal maddeler azaltılmalıdır.”	
	Fabrika denetimi	Ö82: “... Fabrikaları denetlemeliyiz.”	

Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarına karşı alınabilecek önlemlere dair soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde, alınabilecek önlemlerin yedi kategori altında toplandığı görülmektedir. Sınıf öğretmeni adayları çevre sorunlarına karşı daha çok eğitsel önlemler alınabileceğini ifade etmişlerdir. Öğretmen

adayları çevre sorunlarının temel kaynağının insanlar olduğunu düşündükleri için, alınabilecek en temel önlemin de insanları eğitmek olduğunu düşünmektedirler. Bunun dışında öğretmen adayları medya aracılığıyla da çevre sorunlarına karşı insanları etkileyerek önlem alınabileceğini düşünmektedirler. Katılımcılar; televizyon, kamu spotu, reklam gibi farklı araçlar aracılığıyla medyanın kullanılabilirliğini ifade etmektedirler. Öğretmen adayları çevre sorunlarına karşı; taşımacılıkla alakalı önlemler alınabileceğini, ceza, yasa ve yaptırım gibi caydırıcı önlemlere başvurulabileceğini, çevresel bazı önlemler olduğunu, etkili atık kontrolünün önlem amaçlı kullanılabilirliğini ve sanayi ile ilgili bazı önlemlere başvurulabileceğini ifade etmişlerdir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunları hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Araştırmada ilk olarak öğretmen adaylarının çevre sorunlarının türlerine ilişkin görüşleri alınmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarını; hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, atıklar, gürültü kirliliği, erozyon ve doğal çevrenin tahribatı başlıkları altında tanımladıkları tespit edilmiştir. Yılmaz ve Gültekin (2012) de çalışmalarında, sınıf öğretmeni adaylarının gelecekte dünyamızı etkileyecek olası çevre sorunları ile ilgili görüşlerini tespit etmişlerdir. Öğretmen adayları en çok su kirliliği, küresel ısınma ve hava kirliliği cevaplarını vermişlerdir. Öğretmen adaylarıyla yürütülen bir başka çalışmada da öğretmen adayları en önemli çevre sorunları içerisinde “doğal kaynakların aşırı kullanımı”, “hava kirliliği” gibi benzer ifadelerle yer vermişlerdir (Öztürk ve Öztürk, 2015). Bu sonuçlara benzer olarak coğrafya öğretmen adaylarıyla yürütülen bir araştırmada da, dünyadaki en önemli çevre sorunları içerisinde “doğal kaynakların aşırı ve bilinçsizce kullanımı”, “iklim değişikliği”, “hava kirliliği” yer almıştır (Aydın, 2010). Araştırmanın sonuçları ve alan yazın incelemeleri öğretmen adaylarının çevre sorunlarının türlerine ilişkin benzer ifadelerle yer verdiklerini göstermektedir. Öğretmen adaylarının çevre sorunlarının türleriyle ilgili ifadeleri Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu’nda (ÇŞB, 2019) yer alan çevre sorunlarıyla da uyumaktadır. Bu çerçevede, öğretmen adaylarının çevre sorunlarının neler olduğuyula ilgili bilgilerinin olduğu söylenebilir. Öğretmen adaylarının çevre sorunlarının her bir türü hakkındaki görüşleri daha ayrıntılı incelenerek alan yazına katkı sağlanabilir. Bu doğrultuda nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem araştırmaları yürütülerek, derinlemesine araştırmalar yapılabilir.

Araştırmada sınıf öğretmeni adayları çevre sorunlarının; insanlarla ilgili duyuşsal ve davranışsal faktörlerden, sanayi ile ilgili faktörlerden ve kentleşme ile ilgili faktörlerden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu çevre sorunlarının temel nedeninin insan olduğunu belirtmişlerdir. Yılmaz ve Gültekin (2012) tarafından yapılan araştırmada da sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunları ile ilgili en çok toplumsal duyarlılığın yetersizliği, insan temelli bir sorun ifadelerine yer verdikleri görülmüştür.

Araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarına karşı alınabilecek önlemlere dair soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde, alınabilecek önlemlerin yedi kategori altında toplandığı görülmektedir. Sınıf öğretmeni adayları çevre sorunlarına karşı daha çok eğitsel önlemler alınabileceğini ifade etmişlerdir. Öğretmen adayları çevre sorunlarının temel kaynağının insanlar olduğunu düşündükleri için, alınabilecek en temel önlemin de insanları eğitmek olduğunu düşünmektedirler. Bunun dışında öğretmen adayları medya aracılığıyla da çevre sorunlarına karşı insanları etkileyerek önlem alınabileceğini düşünmektedirler. Katılımcılar; televizyon, kamu spotu, reklam gibi farklı araçlar aracılığıyla medyanın kullanılabilirliğini ifade etmektedirler. Öğretmen adayları çevre sorunlarına karşı; taşımacılıkla alakalı önlemler alınabileceğini, ceza, yasa ve yaptırım gibi caydırıcı önlemlere başvurulabileceğini, çevresel bazı önlemler olduğunu, etkili atık kontrolünün önlem amaçlı kullanılabilirliğini ve sanayi ile ilgili bazı önlemlere başvurulabileceğini ifade etmişlerdir. Öztürk ve Öztürk (2015)’ün çalışmasında, öğretmen adayları çevre sorunlarının çözümünde en etkili grup olarak çevre kuruluşlarını, eğitimcileri ve devlet adamlarını ifade etmişlerdir. Aynı çalışmada öğretmen adayları çevre konusunda insanları bilinçlendirmede en çok katkıyı televizyon ve radyonun sağlayacağını da belirtmişlerdir. Aydın (2010)’ın çalışmasında da, coğrafya öğretmen adayları çevre sorunlarının çözümünde en etkili grubun eğitimciler olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının yanıtları değerlendirildiğinde, çevre sorunlarına karşı önlem almada eğitimin önemli olduğuna yönelik

görüşleri dikkat çekmektedir. Geleceğin eğitimcileri olacak öğretmen adaylarının bu doğrultuda bir görüşe sahip olmaları, öğretmen eğitiminde çevre eğitiminin önemine vurgu yapmaktadır. Bu doğrultuda öğretmen eğitiminde çevre eğitimi konularına önem verilerek, çevre sorunlarına karşı farkındalık oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Ada, S., Baysal, Z. N. & Şahenk Erkan, S. S. (2017). *Çeşitli boyutları ile çevre eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Adejoke, O. C., Mji, A. & Mukhola, M. S. (2014). Students' and teachers' awareness of and attitude towards environmental pollution: a multivariate analysis using biographical variables. *Journal of Human Ecology*, 45, 167-175.
- Arık, S. & Yılmaz, M. (2017). Fen bilimleri öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları ve çevre kirliliğine yönelik metaforik algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(3), 1147-1164.
- Aydın, F. (2010). Coğrafya öğretmen adaylarının çevre sorunları ve çevre eğitimi hakkındaki görüşleri (Gazi Üniversitesi Örneği). *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(3), 818-839.
- ÇOB (2007). *Türkiye Çevre Durum Raporu*. Ankara.
- Çolakoğlu, E. (2010). Haklar söyleminde çevre eğitiminin yeri ve Türkiye'de çevre eğitiminin anayasal dayanakları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 88, 151-171.
- ÇŞB (Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019). *Türkiye çevre sorunları ve öncelikleri değerlendirme raporu (2017 yılı verileriyle)*. Ankara, Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü Çevre Envanteri ve Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı Veri Değerlendirme Şube Müdürlüğü.
- Doğan, M. (1997). *Ulusal Çevre Eylem Planı: Eğitim ve Katılım*. Web sayfası: <http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/doganm.pdf>
- Erentay, N. & Erdoğan, M. (2009). *22 Adımda doğa eğitimi*, Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Güven, E. (2013). Çevre sorunlarına yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve öğretmen adaylarının tutumlarının belirlenmesi. *GEFAD*, 33(2), 411-430.
- Ilgar, R. (2018). *Ekoloji ve Çevre Araştırmaları*. Bursa: Ekin.
- Johnson, B. & Christensen, L. (2014). *Eğitim Araştırmaları (Nicel, Nitel ve Karma Yaklaşımlar)* (Çev. Ed. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Kahyaoğlu, M., & Özgen, N. (2012). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 5(2), 171-185.
- Kaya, M. F. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin algıları: Metafor analizi örneği. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 917-931.
- Kayalı, H. (2010). Sosyal bilgiler, Türkçe ve sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 258-268.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2017). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*. Ankara.
- Öztürk, T., & Öztürk, F. Z. (2015). Öğretmen adaylarının çevre ve çevre eğitimi ile ilgili görüşleri ordu üniversitesi örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33), 115-132.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (Çev. Eds. M. Bütün & S. B. Demir). Ankara: Pegem Akademi.
- Uyanık, G. (2016). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin bilgi düzeylerinin ve tutumlarının incelenmesi. *Online Fen Eğitimi Dergisi*, 1(1): 30-41.
- Yılmaz, F., & Gültekin, M. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunları bağlamında öğrenim gördükleri programa ilişkin görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 120-132.
- Yücel, A. S. ve Morgil, F. İ. (1998). Yüksek öğretimde çevre olgusunun araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 84-91.